

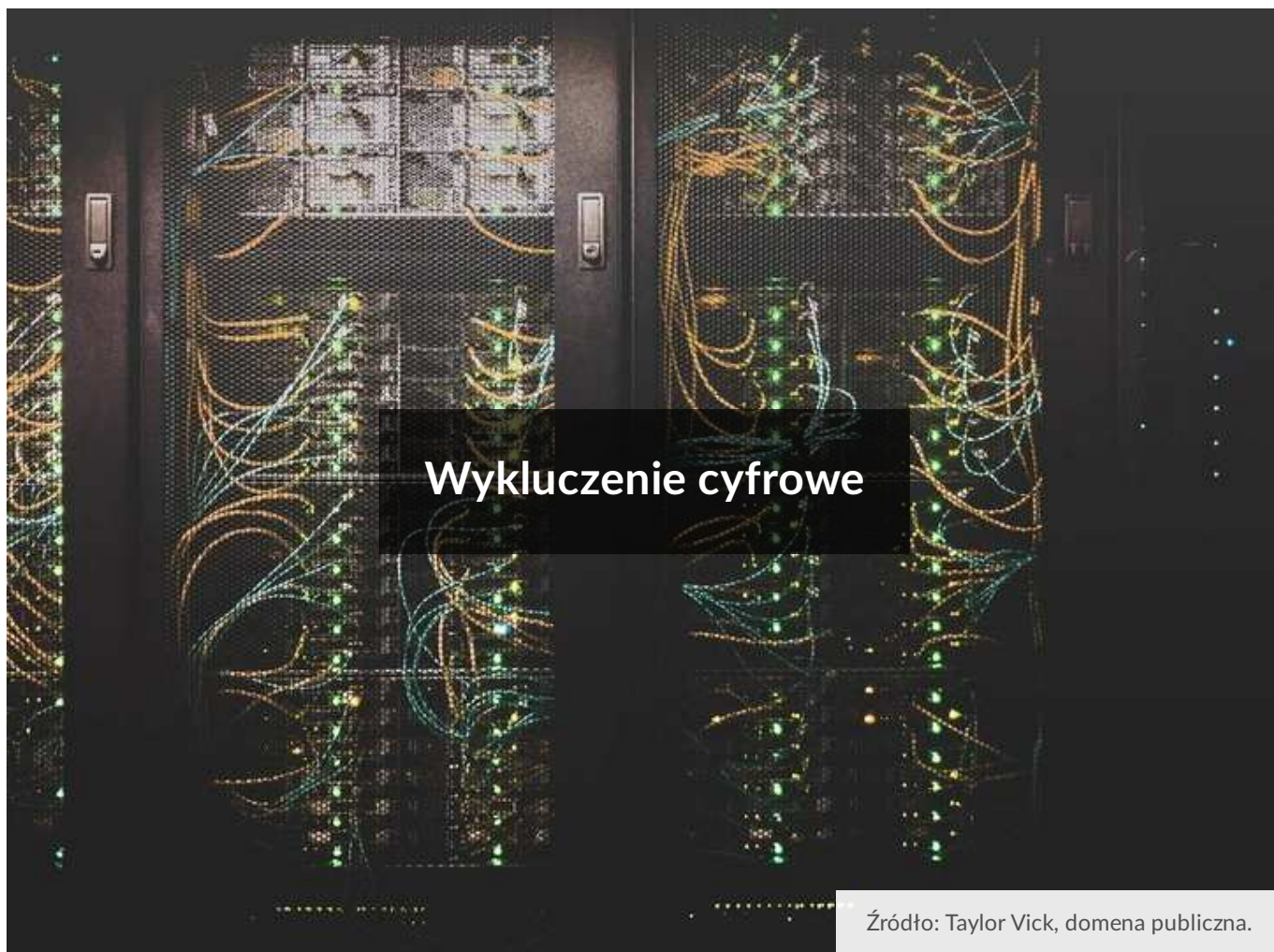

Wykluczenie cyfrowe

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Dominik Batorski, *Wykluczenie cyfrowe w Polsce*, [w:] *Spółeczeństwo informacyjne*, red. Dorota Grodzka, Biuro Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu 2009.
- Źródło: Federacja Konsumentów, *Wykluczenie cyfrowe podczas pandemii*, 2021.
- Źródło: Małgorzata Kurowska, *Wykluczenie cyfrowe zagrożeniem dla społeczeństwa informacyjnego*, „Biuletyn EBIB: Wykluczenie informacyjne” 2013, nr 9 (145), s. 3.
- Źródło: GUS, *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce w 2020 r.*, 2020, s. 22, dostępny w internecie: stat.gov.pl [dostęp 15.06.2021].

Źródło: Taylor Vick, domena publiczna.

Rok 2020 był szczególnie ważny dla cyfryzacji w Polsce i na świecie. W wyniku pandemii COVID-19 wszystkie aspekty życia codziennego, takie jak praca, nauka, zakupy, relacje społeczne, sprawy urzędowe czy sposób spędzania wolnego czasu, przeniosły się do internetu. Jak przełożyło się to na dostępność usług online dla obywateli?

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2020 r. 90,4% gospodarstw domowych w Polsce posiadało komputer, a blisko 90% z nich – dostęp do internetu szerokopasmowego. Mogłoby się wydawać, że odsetek jest znaczny, jednak – co warto zaznaczyć – udogodnienia te zdecydowanie częściej dotyczyły rodzin z dziećmi. Zaobserwowano również, że nieco więcej gospodarstw domowych mających dostęp do sieci znajduje się w dużych miastach. Ponadto sam fakt posiadania w domu komputera nie musi być równoznaczny z biegłym poruszaniem się po wirtualnej rzeczywistości i korzystaniem z usług cyfrowych. Dlatego wykluczenie cyfrowe jest ostatnio bardzo istotną kwestią społeczną.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym jest wykluczenie cyfrowe
- Wymienisz przyczyny i skutki wykluczenia cyfrowego.
- Przeanalizujesz pozytywne skutki włączenia cyfrowego.

- Scharakteryzujesz korzyści, jakie przynosi rozwój technologii osobom o specjalnych potrzebach.

Wykluczenie cyfrowe

Wykluczenie cyfrowe to jeden z aspektów **wykluczenia społecznego** – charakteryzuje się tym, że określone jednostki lub grupy społeczne mają utrudniony, a nawet uniemożliwiony dostęp do sieci internet. Wykluczenie cyfrowe odnosi się zatem do ograniczeń w zakresie korzystania z osiągnięć nowoczesnych technologii (lub oznacza np. brak dostępu do internetu).

((Dominik Batorski

Wykluczenie cyfrowe w Polsce

[...] pojęcie cyfrowego wykluczenia odnosi się do różnic pomiędzy tymi, którzy mają regularny dostęp do technologii cyfrowych oraz informacyjnych i potrafią efektywnie z niego skorzystać, a tymi, którzy tego dostępu nie mają. [...]

Jak można zauważyć, przyjęta tu definicja cyfrowego wykluczenia uwzględnia zarówno różnice związane z fizycznym dostępem do technologii, jak również z umiejętnościami i zasobami niezbędnymi do użycia tych technologii w sposób przynoszący korzyści. Niestety, wciąż popularne w Polsce rozumienie cyfrowego podziału jako różnic pomiędzy tymi, którzy mają dostęp do komputerów i Internetu, a tymi, którzy go nie mają, jest niezmiernie uproszczone. Problem ten jest znacznie bardziej złożony i wielowymiarowy. Dlatego też, chcąc zidentyfikować różne bariery w upowszechnieniu wykorzystania nowych technologii, należy prześledzić różne postawy wobec nich. [...]

– motywacje do korzystania z nowych technologii, – fizyczny dostęp (posiadanie komputera, dostęp do Internetu), – umiejętności (strategiczne, informacyjne, operacyjne), – korzystanie (różne sposoby korzystania).

Źródło: Dominik Batorski, *Wykluczenie cyfrowe w Polsce*, [w:] *Spółeczeństwo informacyjne*, red. Dorota Grodzka, Biuro Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu 2009.

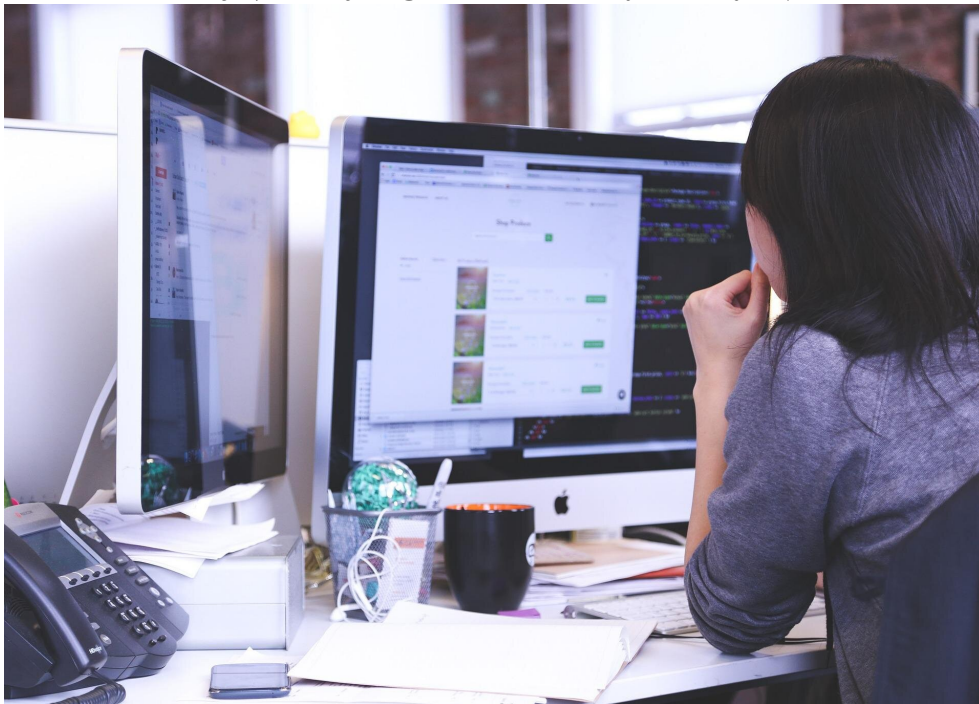
Polecenie 1

Zastanów się, kogo może dotyczyć zjawisko wykluczenia cyfrowego.

Społeczeństwo informacyjne

Wykluczenie cyfrowe nierozdzielnie wiąże się z koncepcją [społeczeństwa informacyjnego](#). Po raz pierwszy terminem tym posłużył się w 1963 r. antropolog **Tadao Umesao**. Opisywał on etap rozwoju społeczeństwa, w którym informacja ma wartość nadrzędną – staje się poniekąd nowym nominałem lub towarem, który za sprawą swoich potężnych możliwości wypiera inne dobra materialne i niematerialne.

Zakłada się, że o społeczeństwie informacyjnym można mówić w sytuacji, gdy ponad 50% jego zawodowo czynnych członków jest zatrudnionych w sektorze związanym z przetwarzaniem informacji (należą tu głównie zawody branży IT).

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Polecenie 2

Korzystając z sieci internet i danych GUS (lub innych badań), uzasadnij, czy Polacy są społeczeństwem informacyjnym. Podaj argumenty *za* i *przeciw*.

Kto jest narażony na wykluczenie cyfrowe?

Na wykluczenie szczególnie narażone są jednostki słabsze, mające ograniczone możliwości działania. Są to przede wszystkim osoby z niepełnosprawnościami, starsze, niesamodzielne. Jednak to nie jedyna grupa narażona na wykluczenie.

Sam fakt, że właśnie zapoznajesz się z tym e-materiałem, świadczy o tym, że masz dostęp do technologii cyfrowych. Czy jednak oznacza to, że nie grozi ci wykluczenie cyfrowe? Nic bardziej mylnego!

Dwa stopnie wykluczenia cyfrowego

Badaczka Małgorzata Kurowska w jednej ze swoich prac opisuje dwa stopnie wykluczenia cyfrowego.

((Małgorzata Kurowska

Wykluczenie cyfrowe zagrożeniem dla społeczeństwa informacyjnego

[Pierwszy stopień wykluczenia cyfrowego wiąże się ze zróżnicowaniem] pomiędzy osobami korzystającymi z nowych technologii, a tymi, które nie mają do nich dostępu.

[...] [Wykluczenie cyfrowe drugiego stopnia to] zróżnicowanie w umiejętnościach i sposobach korzystania z nowych technologii.

Źródło: Małgorzata Kurowska, *Wykluczenie cyfrowe zagrożeniem dla społeczeństwa informacyjnego*, „Biuletyn EBIB: Wykluczenie informacyjne” 2013, nr 9 (145), s. 3.

Podsumujmy. Wykluczenie pierwszego stopnia zakłada, że grupą wykluczoną są jednostki, które nie mają dostępu do technologii cyfrowych (np. komputerów, internetu). Natomiast wykluczenie drugiego stopnia dotyczy osób, których możliwości (wynikające z chęci i z umiejętności) korzystania z komputera oraz z internetu są ograniczone.

Te dwa stopnie wynikają z różnych przyczyn. Wykluczenie pierwszego stopnia może wiązać się z czynnikami logistycznymi, ekonomicznymi, socjalnymi itp. Natomiast wykluczenie drugiego stopnia może być spowodowane brakiem umiejętności lub możliwości (brak możliwości oznacza m.in. mniejszą sprawność fizyczną, obniżone zdolności [kognitywne](#)).

Wykluczenie cyfrowe w Polsce

W 2020 r. Federacja Konsumentów opracowała raport na temat wykluczenia cyfrowego w Polsce, w dobie pandemii.

Według raportu Federacji Konsumentów:

- 4,51 mln Polaków w wieku 16-74 lat (15,5% tej grupy) nigdy nie korzystało z internetu, natomiast 1,82 mln zagląda do sieci sporadycznie,
- 3,63 mln osób w wieku 55-74 lat nigdy nie korzystało z internetu; grupa ta stanowi 80,4 proc. wszystkich niekorzystających z sieci,
- 906 tys. (czyli 35 proc.) osób niepełnosprawnych nigdy nie korzystało z internetu,
- 272 tys. (czyli 22 proc.) osób bezrobotnych nigdy nie korzystało z sieci.

Pandemia pogłębiła wykluczenie cyfrowe najbardziej zagrożonych grup, Prawie 5 mln Polaków w wieku 16-74 lat wciąż nie posługuje się komputerem, a jedną z istotnych barier są ceny sprzętu elektronicznego.

Aż 50-70 tys. uczniów nie posiada w domu żadnego komputera lub tabletu, a ponad 1 mln (co czwarty) musi współdzielić urządzenia z rodzeństwem lub pracującymi zdalnie rodzicami, co realnie uniemożliwia edukację zdalną.

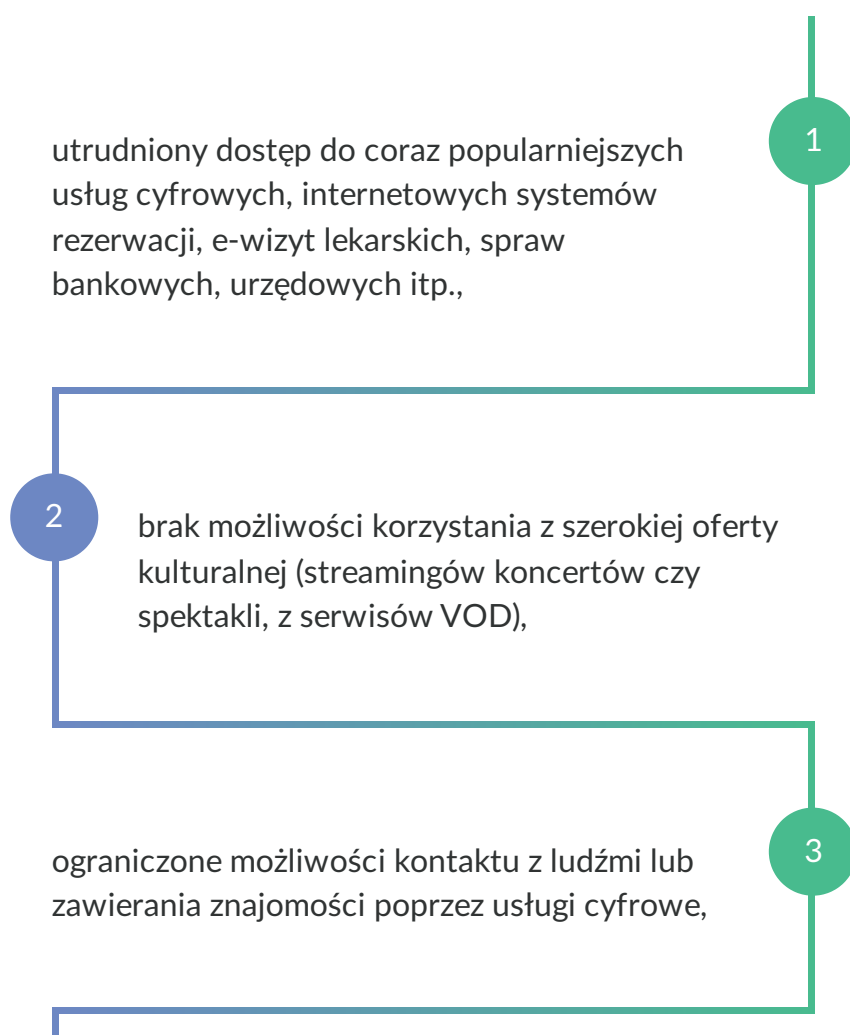
Planowane wprowadzenie opłaty reprograficznej na urządzenia elektroniczne pogłębi cyfrowe wykluczenie najuboższych konsumentów. Federacja Konsumentów jest przeciwna nowej opłacie.

Skutki wykluczenia cyfrowego

Jakie czynniki przekładają się na życiowe szanse Polaków? Są to głównie:

- dostęp do technologii, a także doświadczenia związane z ich wykorzystywaniem,
- kompetencje, jakich wymagają,
- postawy i motywacje niezbędne, by uczyć się nowych rzeczy.

Skutki wykluczenia cyfrowego odczuwalne są na wielu płaszczyznach. Oto niektóre z nich:

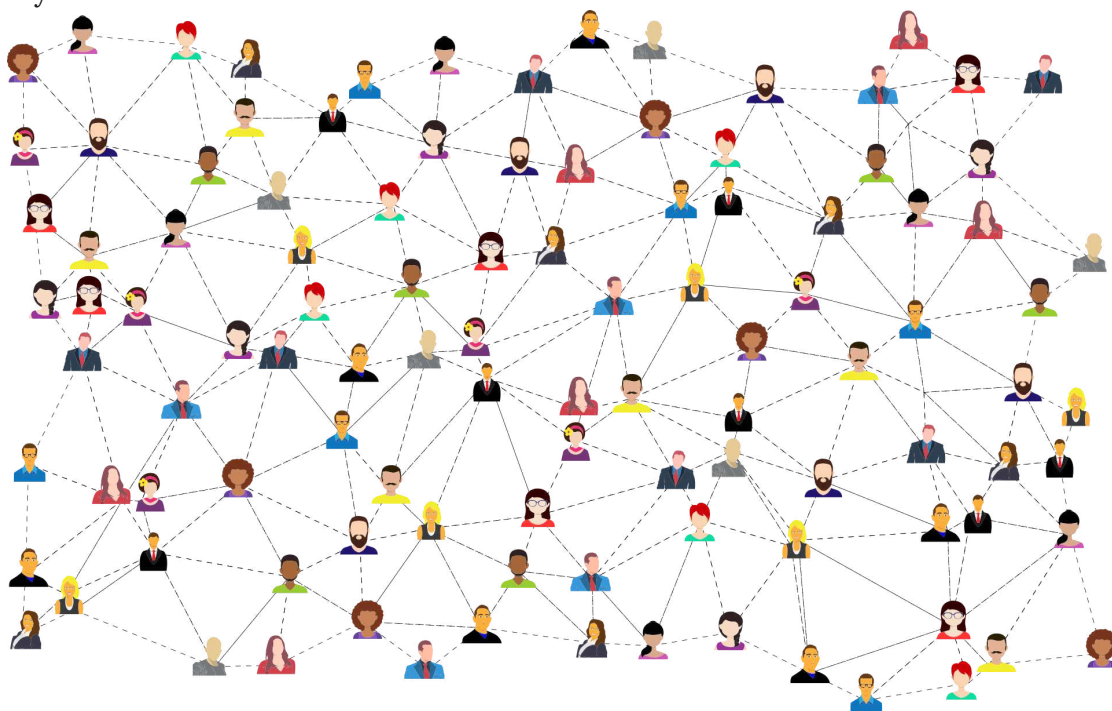

problemy z dostępem do zajęć online czy mniejsza konkurencyjność na rynku pracy, który w wielu sektorach przenosi się do przestrzeni cyfrowej.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Włączenie cyfrowe

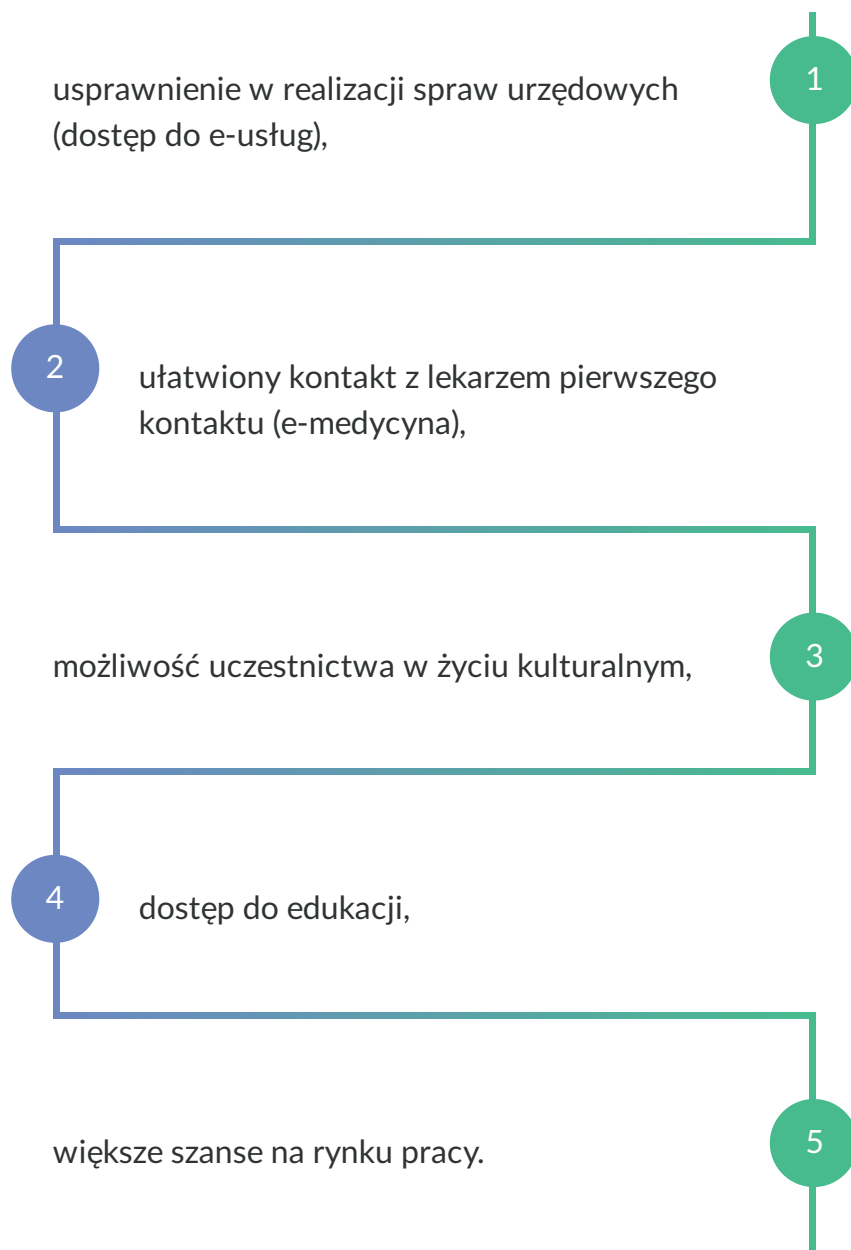
Włączenie cyfrowe to proces odwrócenia sytuacji wykluczenia cyfrowego. Wiąże się z szeregiem różnego rodzaju działań mających na celu zarówno upowszechnienie dostępu do nowoczesnych technologii, jak i nabycie umiejętności korzystania z nich oraz wzmocnienie motywacji do nauki. Zaliczyć do nich można tak różnorodne działania, jak np. dostosowywanie stron internetowych i aplikacji mobilnych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, rozwój infrastruktury czy szkolenia dla osób starszych lub bezrobotnych.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Jakie są pozytywne skutki włączenia cyfrowego?

Wśród pozytywnych skutków włączenia cyfrowego można wymienić:

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Te wymierne efekty znacząco wpływają na komfort życia osób, które wcześniej mierzyły się z wykluczeniem cyfrowym.

Dostępność do tych usług to często warunek uczestnictwa w życiu publicznym. Włączenie cyfrowe pozwala osobom wcześniej dotkniętym wykluczeniem na pełne uczestnictwo w życiu publicznym oraz w innych dziedzinach życia, a tym samym przyczynia się do procesu [reintegracji społecznej](#).

Słownik

reintegracja społeczna

odbudowywanie oraz umacnianie umiejętności uczestniczenia w życiu społecznym oraz pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, życia i pobytu

społeczeństwo informacyjne

społeczeństwo, w którym informacja ma wartość nadrzędną, to także społeczeństwo w którym – przynajmniej – 50% czynnych zawodowo członków pracuje w sektorze związanym z przetwarzaniem informacji

włączenie cyfrowe

przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu, tzw. integracja cyfrowa; obejmujące upowszechnienie dostępności technologii oraz umiejętności korzystania z nich

wykluczenie cyfrowe

(ang. *digital divide*) zjawisko polegające na tym, że osoby nim dotknięte albo nie mają możliwości korzystania z technologii cyfrowych, albo dostęp ten jest dla nich ograniczony

Mapa myśli

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą myśli. Następnie podaj własne przykłady ukazujące ograniczenia w korzystaniu z nowych technologii.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Poszukaj danych na temat tego, jak zmieniały się wskaźniki dostępu do sieci w Polsce w ciągu ostatnich 20 lat. Kiedy zmiany były najbardziej dynamiczne?

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z prezentacją, w której zostały omówione korzyści, jakie rozwój technologiczny przynosi osobom o specjalnych potrzebach. Następnie zastanów się, jakie jeszcze inne zalety włączenia cyfrowego można wymienić.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1BspV6Nw>

Osoby z niepełnosprawnościami borykają się z wieloma barierami fizycznymi, społecznymi czy zawodowymi. Jednak dzięki intensywnemu rozwojowi techniki w ostatnich latach ich rzeczywistość znacznie się zmieniła.

2

ELEVATE, CCO

Materiał audio dostępny pod adresem:

1

3

<https://zpe.gov.pl/b/P1BspV6Nw>

Nowe technologie pomagają osobom z niepełnosprawnościami w wielu dziedzinach – od spraw życia codziennego, przez naukę, pracę, dostęp do kultury, po kontakty społeczne. Dlatego włączenie cyfrowe w tej grupie jest szczególnie ważne.

4

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1BspV6Nw>

Dzięki odpowiednim standardom i programom zawartość stron internetowych oraz aplikacji mobilnych staje się dostępna dla osób z różnymi niepełnosprawnościami, w tym niewidomych czy niesłyszących.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1BspV6Nw>

Wśród rozwiązań ułatwiających dostęp do zasobów internetowych są: audiodeskrypcja, napisy czy sterowanie głosem.

5

6

Marcus Aurelius, CCO

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1BspV6Nw>

Kluczową rolę w poprawie standardu życia osób z niepełnosprawnościami pełni praca – nie tylko ze względu na możliwość pozyskania dochodu, ale także ze względu na czynniki społeczne i psychologiczne. Aktywność zawodowa przeciwdziała izolacji, a także buduje poczucie przynależności społecznej.

7

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1BspV6Nw>

Rozwój technologii bardzo ułatwił załatwianie spraw urzędowych czy wizyt lekarskich. Obecnie wiele z nich może odbyć się zdalnie, a przystosowanie podmiotów użyteczności publicznej do obsługi obywateli w tej formie zostało wymuszone przez pandemię COVID-19.

8

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1BspV6Nw>

Bogata oferta sklepów internetowych ułatwia osobom niepełnosprawnym zakupy. Dzięki rozwojowi sektora *e-commerce* i dostosowaniu się rynku do potrzeb współczesnego człowieka, w internecie można kupić wszystko – od artykułów spożywczych, przez ubrania i buty, po meble czy sprzęt AGD. Wszystko też, za sprawą firm kurierskich, może być dostarczone bezpośrednio pod wskazany adres.

SHVETS production, CC0

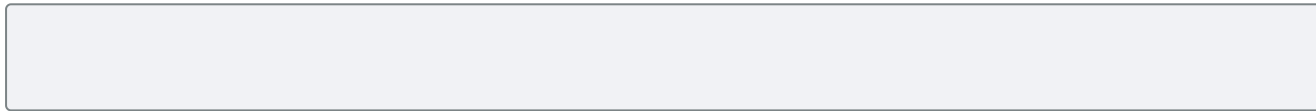
Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1BspV6Nw>

Wśród barier z jakimi borykają się osoby niepełnosprawne, są również ograniczenia w nawiązywaniu kontaktów społecznych. Rozwój nowych technologii umożliwia nawiązywanie znajomości i uczestniczenie w życiu towarzyskim bez wychodzenia z domu. Sprzyjają temu m.in. media społecznościowe oraz różnego typu komunikatory itd.

Ćwiczenie 1

Opracuj projekt aplikacji lub usługi technologicznej, która mogłaby wpłynąć pozytywnie na walkę z wykluczeniem cyfrowym osób niedowidzących.

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for the user to write their project description.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Informatyka

Temat: Wykluczenie cyfrowe

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Cele kształcenia – wymagania ogólne

III. Posługiwanie się komputerem, urządzeniami cyfrowymi i sieciami komputerowymi, w tym: znajomość zasad działania urządzeń cyfrowych i sieci komputerowych oraz wykonywania obliczeń i programów.

IV. Rozwijanie kompetencji społecznych, takich jak: komunikacja i współpraca w grupie, w tym w środowiskach wirtualnych, udział w projektach zespołowych oraz zarządzanie projektami.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

IV. Rozwijanie kompetencji społecznych.

Zakres podstawowy. Uczeń:

2) podaje przykłady wpływu informatyki i technologii komputerowej na najważniejsze sfery życia osobistego i zawodowego; korzysta z wybranych e-usług; przedstawia wpływ technologii na dobrobyt społeczeństw i komunikację społeczną;

3) objaśnia konsekwencje wykluczenia i pozytywne aspekty włączenia cyfrowego; przedstawia korzyści, jakie przynosi informatyka i technologia komputerowa osobom o specjalnych potrzebach;

5) przedstawia trendy w historycznym rozwoju informatyki i technologii oraz ich wpływ na rozwój społeczeństw;

6) poszerza i uzupełnia swoją wiedzę korzystając z zasobów udostępnionych na platformach do e-nauczania.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Wyjaśnisz, czym jest wykluczenie cyfrowe
- Wymienisz przyczyny i skutki wykluczenia cyfrowego.
- Przeanalizujesz pozytywne skutki włączenia cyfrowego.
- Scharakteryzujesz korzyści, jakie przynosi rozwój technologii osobom o specjalnych potrzebach.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem multimediu i ćwiczeń interaktywnych;
- WebQuest;
- z użyciem komputera;
- z użyciem e-podręcznika;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Na dwa tygodnie przed planowaną lekcją nauczyciel zapowiada, że klasa będzie pracowała metodą WebQuestu. Przedstawia uczniom temat przyszłych zajęć: Wykluczenie cyfrowe. Dzieli klasę na zespoły i przydziela im tematy prezentacji do przygotowania:

- Czym jest wykluczenie cyfrowe oraz włączenie cyfrowe?.
- Jakie są skutki wykluczenia cyfrowego oraz włączenia cyfrowego?
- Czym jest WCAG i jakie są korzyści z włączenia cyfrowego osób z niepełnosprawnościami?

Nauczyciel informuje uczniów, że zespoły powinny podzielić się obowiązkami tak, żeby każdy uczestnik zajęć miał swoje zadanie. Jako źródła wskazuje e-materiał Wykluczenie cyfrowe, inne materiały na portalu epodreczniki.pl, zbiory cyfrowe oraz inne portale gromadzące sprawdzone i opracowane zgodnie ze standardami treści. Uczniowie powinni skupić się na źródłach internetowych, ponieważ na tym polega metoda WebQuestu.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla temat i cele zajęć zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Następnie wspólnie z uczniami ustala kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji. Uczniowie objaśniają znaczenie terminów: wykluczenie cyfrowe, włączenie cyfrowe.

Faza realizacyjna:

1. Zespoły przystępują do prezentacji efektów pracy. Grupy kolejno przedstawiają swoje tematy. Należy narzucić limit czasowy dla pojedynczej prezentacji tak, by każdy zespół miał okazję zaprezentować swój temat. Po zakończonej prezentacji każdej grupy wybrana lub chętna osoba wskazuje mocne i słabe strony wystąpienia.
2. Uczniowie przechodzą do sekcji „Mapa myśli” i analizują zamieszczony tam materiał. Następnie wykonują polecenie 1 z tej sekcji.
3. Uczestnicy zajęć zapoznają się z prezentacją multimedialną, w której zostały omówione korzyści, jakie rozwój technologiczny przynosi osobom o specjalnych potrzebach. Następnie zastanawiają się, jakie jeszcze inne zalety włączenia cyfrowego można wymienić. Następuje krótka dyskusja.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie podają słowa-klucza związane z tematem lekcji, np. wykluczenie cyfrowe, włączenie cyfrowe, negatywne skutki wyłączenia, rozwój technologiczny itp.

Praca domowa:

1. Poszukaj danych na temat tego, jak zmieniały się statystyki dostępu do sieci w Polsce w ciągu ostatnich 20 lat. Kiedy zmiany były najbardziej dynamiczne?
2. Opracuj projekt aplikacji lub usługi technologicznej, która mogłaby wpłynąć pozytywnie na walkę z wykluczeniem cyfrowym osób z niepełnosprawnościami.

Materiały pomocnicze:

1. Dominik Batorski, *Wykluczenie cyfrowe w Polsce*, [w:] *Społeczeństwo informacyjne*, red. Dorota Grodzka, Biuro Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu 2009.
2. Małgorzata Kurowska, *Wykluczenie cyfrowe zagrożeniem dla społeczeństwa informacyjnego*, „Biuletyn EBIB: Wykluczenie informacyjne” 2013, nr 9 (145).

Wskazówki metodyczne:

- Multimedia w sekcji „Mapa myśli” można potraktować jako zadanie domowe dotyczące analizy problemu zawartego w temacie „Wykluczenie cyfrowe”.